

Planeringsstrategi

2024-05-07

Innehåll	
Sammanfattning	4
Bakgrund och syfte	4
Vad händer om planeringsstrategin inte antas?	6
Gällande översiktsplan (ÖP)	6
Vad har ÖP 2026 möjliggjort?	9
Aktualitetsprövning	10
Ändrade planeringsförutsättningar	10
Underlag och synpunkter från Länsstyrelsen i Västmanland	11
Ny lagstiftning	11
ÄNDRINGAR OCH TILLÄGG I MILJÖBALKEN (1998:808)	11
PLAN- OCH BYGGLAGEN	11
FÖRORDNING (2009:956) OM ÖVERSVÄMNINGSRISKER	12
BARNKONVENTIONEN	12
MILJÖKVALITETSNORMER	12
Nya eller ändrade riksintresseanspråk	12
RIKSINTRESSE FÖR KOMMUNIKATIONER	12
RIKSINTRESSE FÖR TOTALFÖRSVARETS MILITÄRA DEL	13
RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÅRDEN U24 VÄSTERÅS	13
RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÅRDEN U25 BADELUNDA	13
Samhällsförändringar på global, europeisk och nationell nivå	13
ACCELERERANDE KLIMATFÖRÄNDRING	13
FÖRHÖJT SÄKERHETSLÄGE OCH INTRÄDE I NATO	14
COVID 19-PANDEMIN	15
FRAMTIDSTRO OCH KONJUNKTURNEDGÅNG	15
Relevanta regionala och nationella mål, planer och strategier	16
Kommunala mål, planer och program	16
Kontinuerlig översiktsplanering	17
Digital ÖP	17

Ny översiktsplan	17
Genomförandeplan	18
Bedömning.....	18
Arbetsprocess och organisation	19
Hur har arbetet gått till?	19
Bilagor	20

Sammanfattning

Senast 24 månader efter ett ordinarie val ska kommunfullmäktige anta en planeringsstrategi, där man tagit ställning till om översiktsplanen (ÖP) i juridisk mening är aktuell och uppfyller innehållskraven enligt 3 kap. 5 § PBL.

Planeringsstrategin innebär inte en förändring av den gällande översiktsplanen. Om en planeringsstrategi inte antas senast 11 september 2024 så blir hela översiktsplanen inaktuell, inklusive tillhörande fördjupningar och tematiska tillägg.

Sedan ÖP 2026 antogs har ny lagstiftning tillkommit liksom både nationella, regionala och lokala mål, planer och program som ändrar eller påverkar förutsättningarna i översiktsplaneringen. Världshändelser som krig, pandemier och förändringar i ekonomin liksom accelererande klimatförändringar är också sådant som får stor påverkan på kommunens utveckling.

Bedömningen att Västerås behöver ta fram en ny ÖP genomfördes i samband med aktualitetsprövningen i mars 2020 (läs mer under punkt 2.1.) Slutsatserna och de förslag till fortsatt inriktning som presenterades i aktualitetsprövningen blev grunden till uppdraget att ta fram en ny ÖP som tilldelades Kommunstyrelsen. Planeringsstrategin ska alltså läsas i ljuset av att kommunfullmäktige 2020-09-03 gav ett uppdrag om att ta fram en ny ÖP. I samband med att uppdrag gavs att ta fram en ny ÖP 2020-09-30 godkändes även Aktualitetsprövningens slutsatser. Dessa slutsatser är fortfarande aktuella.

Behovet av att arbeta med Västerås robusthet har stärkts ytterligare utifrån de samhällsförändringar som skett sedan aktualitetsprövningen godkändes. Slutsatserna i aktualitetsprövningen, samt nya och ändrade planeringsförutsättningar identifierade i planeringsstrategin, omhändertas i det pågående arbetet med en ny översiktsplan.

Bakgrund och syfte

I april 2020 ändrades 3 kap. i plan- och bygglagen. Ändringen innebar att kommunfullmäktige varje mandatperiod ska anta en så kallad planeringsstrategi.

Syftet med planeringsstrategin är att stärka den kontinuerliga översiktsplaneringen och säkerställa att den är framåtsyftande och aktuell.

Planeringsstrategin innebär inte en förändring av den gällande översiktsplanen.

Plan- och bygglagen, 3 kapitlet

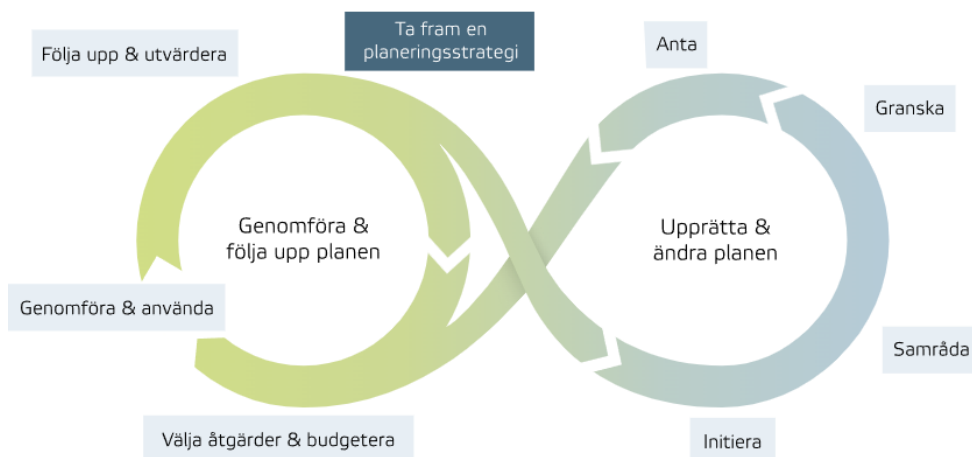
23 § Kommunfullmäktige ska anta en planeringsstrategi senast 24 månader efter ett ordinarie val. I strategin ska fullmäktige

1. ta ställning till dels ändrade planeringsförutsättningar av betydelse för översiktsplanens aktualitet, dels kommunens fortsatta arbete med översiktsplaneringen, och

2. bedöma i vilken utsträckning planen är aktuell i förhållande till kraven i 3 §, 4 § andra stycket 1 och 2 samt 5 §.

En planeringsstrategi kan ändras fram till nästa ordinarie val.

Kraven i första stycket gäller dock inte om fullmäktige i stället antar en ny översiktsplan inom den tid som anges där. Lag (2020:76).

Figur 1. Illustration som redovisar flödet för kontinuerlig översiktsplanering. Källa: Boverket.se

Planeringsstrategin ska

- vara framåtsyftande,
- ta ställning till översiktsplanens aktualitet utifrån PBL 3 kap. i plan- och bygglagen
- belysa ändrade planeringsförutsättningar
- beskriva inriktning och fokus för det fortsatta översiktsplanarbetet

Eftersom planeringsstrategin ska antas av kommunfullmäktige inom 24 månader efter ordinarie val innebär det i nuläget, att den ska antas senast den 11 september 2024.

Vad händer om planeringsstrategin inte antas?

Om en planeringsstrategi inte antas senast 11 september 2024 så blir hela översiktsplanen inaktuell, inklusive tillhörande fördjupningar och tematiska tillägg.

I praktiken innebär det att;

- Kommunen inte längre uppfyller lagens krav på att ha en aktuell översiktsplan.
- Möjligheterna i detaljplaneprocessen begränsas. Alla detaljplaner måste tas fram genom ett så kallat *utökat förfarande* så länge det inte finns en aktuell ÖP eller en antagen planeringsstrategi. Standard-förfarande, samordnat förfarande och förenklat förfarande kan alltså inte längre tillämpas.
- Bedömningen av lämpligheten i detaljplaner, bygglov och förhandsbesked försvåras för handläggare och berörd samråds-krets.
- Strategiska markinköp har inte längre något juridiskt stöd i översiktsplanen.
- Kommunen överlåter initiativet i den fysiska planeringen och utvecklingen till andra aktörer.

Gällande översiktsplan (ÖP)

Varje kommun ska enligt Plan- och Bygglag 2010:900 3 kap. 1§ ha en aktuell, kommuntäckande översiktsplan (ÖP). Den visar på den långsiktiga viljeinriktningen för utvecklingen av den fysiska miljön. *Av planen ska det även framgå hur kommunen anser att den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Lag (2020:76).* ÖP ska bidra till en god miljö och en hållbar utveckling och är ett av kommunens viktigaste styrdokument. Var det byggs och hur mark- och vattenområden används är viktigt om det ska bli en bra helhet och en hållbar utveckling i Västerås.

Västerås gällande ÖP, Västerås översiktsplan 2026 – med utblick mot 2050 – antogs av Kommunfullmäktige den 7 december 2017. Planen är en revidering av Översiktsplan 2026, som antogs 2012.

Fördjupningar av ÖP (FÖP) och tematiska tillägg till översiktsplanen (TÖP) är en del av den kommuntäckande översiktsplanen. Planprogram tillhör detaljplane-processen och är därmed inte en del av översiktsplanen.

Fyra fördjupningar och ett tematiskt tillägg till översiktsplanen har tillkommit efter antagandet 2017:

- TÖP 73 Tematiskt tillägg – Mark för nya verksamhetsområden (2023)
- FÖP 67 Västerås hamn och Hacksta (antagen 2023, beslutet överklagades men överklagan avsågs. Förvaltningsdomstolens avslag har delgivits de klagande men beslutet har inte kunnat vinna laga kraft)
- FÖP 68 Fördjupad översiktsplan för Sätra (2020)
- FÖP 70 Fördjupning av översiktsplanen för Avfart Irsta (2019)
- FÖP 63 Fördjupad Översiktsplan för Erikslund (2018)

ÖP 2026 tar höjd för att kommunen år 2050 kan ha 230 000 invånare, vilket är cirka 80 000 fler än när planen senast reviderades (Folkmängd enligt statistik från 2022-12-31 var 158 653 invånare, 2017 var invånarantalet 150 133.).

ÖP 2026 ger stöd för fortsatt kommunal planering som detaljplanering (där planprogram ingår som ett möjligt instrument i detaljplaneringen) och bygglov, liksom för strategiska markförvärv. En aktuell ÖP är också viktigt för myndigheternas arbete med till exempel tillståndsprövningar eller planering av regionala och nationella projekt liksom mellankommunala frågor så som infrastruktur, stamnät eller vindkraft. Den visar på kommunens viljeinriktning och är som sådan viktig för kommunikationen med Västerås invånare och andra intressenter som markägare och byggaktörer. Detta sammantaget visar på vikten av en aktuell översiktsplan.

Planen innehåller 13 strategier. Strategierna tar sikte på hur Västerås ska växa och uppnå en hållbar utveckling. Den ger vägledning både avseende utveckling och bevarande. Huvudsakligen är strategierna tematiska. Till dessa hör planeringsriktlinjer till stöd för efterföljande planering. Översiktsplanen är digitalt tillgänglig och finns även i en kortare populärversion, på stadens hemsida.

I ÖP finns utöver strategier och planeringsriktlinjer även en markanvändningskarta som visar hur Västerås avser att använda mark och vatten i kommunen fram till år 2026. Förutom planförslaget visar kartan områden med höga värden för natur- och kulturmiljö, riksintressen och förhållanden som rör klimat, miljö, hälsa och säkerhet samt hänsyn och ställningstaganden som rör resurshushållning. Kartan finns även digitalt.

I själva planhandlingen finns en översiktlig, schematisk karta som visar bebyggelseutvecklingen i Västerås tätort till 2026.

Bebyggelseutvecklingen i Västerås tätort till 2026

Till ÖP hör en hållbarhetsbedömning, som även inkluderar en miljökonsekvensbeskrivning. Hållbarhetsbedömningen är framtagen av Tyréns AB på uppdrag av Västerås stad. Den beskriver i vilken utsträckning ÖP förväntas bidra till eller motverka en utveckling som är hållbar ur ett ekologiskt, kulturellt, socialt och ekonomiskt perspektiv. Den har till syfte att integrera hållbarhetsfrågorna i planeringen och därmed främja en hållbar utveckling.

Fördjupningar som är en del av ÖP 2026 och som antogs före 2017:

- ÖP 64 Fördjupad översiktsplan för Stationsområdet (2013)
- ÖP 62 Översiktsplan för Badelundaåsen och ridanläggning (2013)
- ÖP 59 Översiktsplan för Hacksta mm (2011) - ersätts av FÖP 67
- ÖP 60 Översiktsplan för Gäddeholm (2006)
- ÖP 58 Översiktsplan för Västra Skälby (2004)

Enligt förändring av lagstiftningen (ändring av Miljöbalkens 6. kap och förändringar därav i kraven på översiktsplanens innehåll) så kommer äldre fördjupningar som antagits före 1 januari 2004 att upphöra i samband med utgången av år 2025. Skälet till detta är att dessa planer inte har miljöbedömts. Miljöbalkens regler om miljö kvalitetsnormer har tillkommit efter 1 januari 2004 och flera riksstyrelserna har också tillkommit eller ändrats. Därför anses dessa planer inte kunna ha fångat flera viktiga samhällsintressen.

Även om planerna aktualitetsprövats efter 1 januari 2004 så kommer de att upphöra att gälla. Innehållet kan istället vid behov arbetas in i den nya översiktsplanen och blir därmed också miljöbedömt.

Äldre fördjupningar som är en del av ÖP 2026 men som upphör att gälla vid utgången av 2025:

- ÖP 46 Fördjupad översiktsplan för Dingtuna (1993)
- ÖP 44 Fördjupad översiktsplan för Tillberga (1993)
- ÖPL 38 Ny högskola mm Gåsmyrevreten (1992)

Vad har ÖP 2026 möjliggjort?

I ÖP 2026 listas projekt och planer som ska tas fram för att realisera översiktsplanens intentioner. Denna lista på projekt och planer har sedan antagandet av översiktsplanen varje år uppdaterats och godkänts av kommunstyrelsen.

Som ett resultat av översiktsplanen har flera nya verksamhetsområden tillkommit och nya stadsdelar med bostäder och service är under genomförande. De nu pågående och antagna planerna (detaljplaner och planprogram) har tillsammans möjliggjort cirka 30 000 bostäder. Även nya natur- och rekreationsområden har kunnat utvecklas med stöd av ÖP.

Nya stadsdelar (och bostadsområden) som möjliggjorts och är under utbyggnad med stöd av ÖP 2026:

- Öster Mälarstrand
- Sätra
- Kopparlunden
- Södra Källtorp
- Lillhamra
- Gäddeholm (två bostadsetapper klara, två pågående samt en ny väg byggd)
- Kompletteringar med bebyggelse i utpekade serviceorter
- Komplettering med bostäder, service och verksamheter i tätorten

Nya verksamhetsområden och infrastrukturprojekt som tagit stöd i ÖP 2026:

- Resecentrum och Mälarporten
- Utvecklingen av Finnsletten
- Utbyggnad av Erikslund
- Västerleden samt truckstop vid Västerledsmotet
- Anundshögsmotet (Avfart Irsta, FÖP 70, under genomförande)
- Långängarna och Giltuna verksamhetsområden

Natur- och rekreationsområden (inklusive mångfunktionella ytor):

- Johannisbergs våtmarkspark
- Faunapassager i Svartån

Aktualitetsprövning

Kommunstyrelsen gav i juni 2019 stadsledningskontoret i uppdrag att genomföra en aktualitetsprövning av gällande ÖP, Västerås översiktsplan 2026 – med utblick mot 2050. Aktualitetsprövningen var en del av den kontinuerliga översiktsplaneringen och hade som syfte att hålla översiktsplan och planering aktuell. I och med den genomförda lagändringen ersätts aktualitetsprövning av översiktsplanen istället av framtagandet av en planeringsstrategi.

Den genomlysning av Västerås ÖP som gjordes i aktualitetsprövningen visade att planen fortsättningsvis kan fungera som styrdokument för efterföljande fysisk planering på kort sikt. Ett arbete bör dock påbörjas med en ny ÖP under 2020 för att skapa beredskap för Västerås kommuns långsiktiga mark- och vattenanvändning. I samband med att uppdrag gavs att ta fram en ny ÖP 2020-09-30 godkändes även Aktualitetsprövningens slutsatser.

Aktualitetsprövningens slutsatser är att:

1. Översiktsplanens mark- och vattenanvändning behöver ge mer vägledning för hur kommunen kan växa på lång sikt.
2. Planeringshorisonten behöver förlängas till minst 2040 och minst 2070 på lång sikt.
3. Översiktsplanens strategier behöver uppdateras och förtydligas.
4. Nya planeringsförutsättningar behöver fångas upp i översiktsplanen. Klimatförändringen, urbaniseringen, digitaliseringen samt segregation och polarisering i samhället utgör exempel på utmaningar att hantera i den fysiska planeringen.
5. Nya eller förändrade markanspråk behöver fångas upp i översiktsplanen.
6. Översiktsplanen behöver vara digital för att bli mer tillgänglig och användbar.
7. Staden behöver utveckla den kontinuerliga översiktsplaneringen.
8. Tre fördjupningar av översiktsplanen samt ett planprogram är inaktuella och bör upphöra att gälla. (*ÖP 56 Fördjupad översiktsplan för Centrala Mälarstranden (2004), ÖP 45 Översiktsplan för Kvicksund (1995), ÖP 55 Erikslund (2004) och PP 29 Planprogram för Björnön (2010) avskrevs i samband med godkännande av Aktualitetsprövningen.*)

Bedömningen är att Aktualitetsprövningens slutsatser fortfarande gäller och den kan läsas i sin helhet i bilaga 1. Där kan du också läsa mer om vad ÖP 2026 möjliggjort och dess svagheter.

Ändrade planeringsförutsättningar

Sen ÖP 2026 antogs har ny lagstiftning tillkommit liksom både nationella, regionala och lokala mål, planer och program som ändrar eller påverkar förutsättningarna i översiktsplaneringen. Världshändelser som krig, pandemier och förändringar i ekonomin liksom accelererande klimatförändringar är också sådant som får stor påverkan på kommunens utveckling.

Underlag och synpunkter från Länsstyrelsen i Västmanland

Länsstyrelsen har enligt 3 kap. 26 § PBL bistått kommunen med underlag där det redovisas sådana statliga och mellankommunala intressen som kan ha betydelse för översiktsplanens aktualitet. I underlaget ska länsstyrelsen även ange hur nya planeringsunderlag som tillkommit efter översiktsplanen antagits förhåller sig till översiktsplanen samt om länsstyrelsens granskningsyttrande i någon del inte längre gäller. Länsstyrelsen lämnade 2019-11-04 en sammanfattande redogörelse med synpunkter avseende översiktsplanens aktualitet och medskick till arbetet med ny översiktsplan, se bilaga 3.

2022-08-23 lämnade Länsstyrelsen ett underlag till framtagandet av Planeringsstrategin inklusive utdrag från planeringskatalogen. Uppdaterat utdrag från planeringskatalogen lämnades 2024-02-20. Underlaget med ställningstagande och medskick redovisas i sin helhet som bilaga, se bilaga 2. Någon ny sammanfattande redogörelse lämnades inte.

Länsstyrelsen bedömer att synpunkter lämnade i granskningsyttrande för Västerås kommuns ÖP 2026 med utblick mot 2050 kvarstår med hänvisning till att föreslagen markanvändning inte är genomförd.

Nedan redovisas ny lagstiftning som tillkommit efter att översiktsplanen antogs 2017, samt nationella och regionala mål och strategier och kommunala mål, program och riktlinjer som tillkommit och som har bäring på översiktsplanen. Urvalet bygger på det underlag som Länsstyrelsen har bistått med.

Ny lagstiftning

ÄNDRINGAR OCH TILLÄGG I MILJÖBALKEN (1998:808)

Den 1 januari 2018 fick miljöbalken (1998:808) ett nytt sjätte kapitel. Där finns bestämmelser om identifiering, beskrivning och bedömning av miljöeffekter vid planering av och beslut om planer och program, s.k. strategiska miljöbedömningar. Avsikten med ändringen var framför allt att förtydliga lagstiftningen och tillgängliggöra strukturen till fördel för processerna om miljöbedömningar.

PLAN- OCH BYGGLAGEN

2020: Ändring i 3 kap. 23 § PBL. Kommunernas aktualitetsprövning av översiktsplanen har ersatts med att kommunerna ska ta fram en planeringsstrategi.

2018: I och med tillkomsten av 6 kap. Miljöbalken förändrades kraven på översiktsplanens innehåll, och det infördes därmed ändringar i kapitel 3, 4 och 5 i PBL.

2018: Nya krav infördes på översiktsplanens innehåll avseende kommunens syn på klimatrelaterade risker för skador på den byggda miljön till följd av översvämning, ras, skred och erosion, samt hur sådana risker kan minska eller upphöra.

FÖRORDNING (2009:956) OM ÖVERSVÄMNINGSRISKER

I februari 2024 identifierade Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) Västerås som ett nytt område där det finns en betydande översvämningsrisk längs vattendrag och sjöar (Svartån och Mälaren). Det är främst på grund av att det tillkommit mer prioriterad bebyggelse vid Mälaren som synen på översvämningsriskerna reviderats. Däremot är Västerås inte utpekad som ett område med betydande risk för översvämning vid skyfall.

I praktiken kommer utpekandet att innebära möjlighet till mer stöd med underlag och finansiering från myndigheten gällande dessa frågor.

BARNKONVENTIONEN

Barnkonventionen blev svensk lag den 1 januari 2020. Grundprinciperna innefattar bland annat att åtgärder som berör barn ska i första hand beakta barnets bästa samt säkerställande av barnens rättigheter att uttrycka och delta i frågor som rör dem. Barnrättsperspektivet behöver integreras och vara en del i den nya översiktsplanen.

MILJÖKVALITETSNORMER

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har fastställt nya föreskrifter för förvaltning av grundvatten. Föreskrifterna började gälla 1 mars 2023 och omfattar:

1. Föreskrifter om kartläggning, riskbedömning och klassificering av status för grundvatten.
2. Föreskrifter om miljökvalitetsnormer för grundvatten.

De nya föreskrifterna innebär till stor del en omstrukturering och förtydliganden i vad som redan gällde i de äldre föreskrifterna. Den förändring som troligtvis kommer påverka kommunerna mest är den nya tröskelvärdeslistan, då denna innebär sänkta tröskelvärden och nytillkommande parametrar för exempelvis PFAS som idag har tröskelvärde 90 ng/l, men som får nytt tröskelvärde på 4 ng/l. Halterna på tröskelvärdeslistan kommer inte gälla förrän vattenmyndighetens beslut 2027.

Nya eller ändrade riksintresseanspråk

Sedan antagandet av ÖP 2026 har nedan listade riksintresseanspråk reviderats. Kommunen ska i arbetet med den nya översiktsplanen ta ställning till de reviderade och nya riksintresseanspråken.

RIKSINTRESSE FÖR KOMMUNIKATIONER

Trafikverket gör anspråk på anläggningar av riksintresse enligt Miljöbalken (1998:808) 3 kap 8 § miljöbalken; riksintressen för kommunikationer. Riksintressena är gjorda i enlighet med de kriterier som presenteras i "Riksintressen för trafikslagets anläggningar – sektorsbeskrivning inklusive kriterier för utpekande" (TRV 2019/45782). 2022 beslutade Trafikverket om nya utpekanden (TRV 2020/131663). Beslutet omfattade en fullständig översyn av riksintresseanspråk inom samtliga fyra trafikslag. Under 2023 har Trafikverket uppdaterat riksintresseanspråken (2023/58402).

RIKSINTRESSET VÄSTERÅS FLYGPLATS

Sedan översiktsplanens antagande har Västerås flygplats utpekats som riksintresse för kommunikationer. Under 2023 har Trafikverket i samverkan med Länsstyrelsen tagit fram en precisering som redovisar de anspråk som följer med riksintresset i form av påverkansområden och markanspråk.

RIKSINTRESSE FÖR TOTALFÖRSVARETS MILITÄRA DEL

Försvarsmakten arbetar löpande med en översyn av de beslutade riksintresseanspråken. Utifrån Försvarsmaktens uppdrag att försvara Sverige vid en väpnad konflikt och det förändrade säkerhetsläget i Sverige har en översyn skett av riksintresseanspråken sedan antagandet av ÖP 2026. För Västerås del innebär det inte någon geografisk förändring av det utpekade riksintressets utbredning.

RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÅRDEN U24 VÄSTERÅS

Arbetet för en revidering av riksintresset startade 2012, då på initiativ av kommunen. Revideringen av riksintresset för kulturmiljövården Västerås U24 blev klar 2018 och det omfattar nu även det modernistiska arvet. Ändringen medförde att riksintresset utvidgades fysiskt och inkluderar en ännu större bredd av uttryck som visar på Västerås unika utveckling.

Ställningstagande om förhållningssättet till riksintresset hanteras inom ramen för den nya översiktsplanen.

RIKSINTRESSE FÖR KULTURMILJÖVÅRDEN U25 BADELUNDA

En revidering av beskrivning och den geografiska avgränsningen har skett under 2023. Den geografiska avgränsningen har ändrats så att den speglar beskrivningstextens fokus på fornlämningsmiljön korrekt. Ändringen innebär att den östra delen av den tidigare avgränsningen som omfattade byar såsom Tuna, Myrby, Långby, Furby m.fl. utgår. Istället tillkommer ett område i söder kring Brunnby gård. Ändringen innebär en arealminskning. Revideringen genomfördes i enlighet med Riksantikvarieämbetets kriterier som betonar nödvändigheten av en helhetsmiljö med kulturhistoriska samband mellan uttrycken i landskapet och den berättelse som riksintresset ska förmedla. Den geografiska avgränsningen ska i sin tur avspegla riksintressets innehåll.

Samhällsförändringar på global, europeisk och nationell nivå

De nyckelfrågor i samhället som identifierats i Aktualitetsprövningen av ÖP 2026 bedöms fortfarande vara relevanta och kompletteras här med händelser i vår omvärld som inträffat eller förutsättningar som förändrats sedan 2020, då Aktualitetsprövningen godkändes. Utmaningarna för den fysiska planeringen i Västerås bedöms också vara desamma som 2020 om dock med behov av ökat fokus på robusthet, främst med anledning av klimatförändringen, energiomställningen och det förändrade säkerhetsläget.

ACCELERERANDE KLIMATFÖRÄNDRING

Klimatförändringen går allt snabbare och är mer omfattande än någonsin. I arbetet med att bromsa klimatförändringarna har Sverige som målbild att bli

fossilfritt till år 2045. Industri- och transportsektorn står för två tredjedelar av landets utsläpp av växthusgaser men åtgärder inom flera sektorer behövs och pågår. Medvetenheten i samhället är idag stor om klimatförändringen, men omställningen går ojämnt framåt.

IPCC, FN:s klimatpanel, släppte 2021 sin sjätte stora kunskapsutvärdering ”Climate Change 2021: The Physical Science Basis”. I rapporten fastslås bland annat att omfattningen på de förändringar i klimatsystemet som kan observeras idag saknar motstycke de senaste tusen, eller till och med hundratusentals åren, och att det finns ett otvetydigt samband mellan människans utsläpp av växthusgaser och ökningen av den globala medeltemperaturen.

Lika akut som klimatkrisen är förlusten av biologisk mångfald som allvarligt hotar de ekosystem mänskligheten är helt beroende av.

IPCC konstaterar i sin rapport att det är besluten som fattas nu, som kan påverka möjligheterna till ett fortsatt gott liv på jorden. Många av de besluten är kopplade till utformningen av vår fysiska miljö, det som i hög grad en ÖP omfattar.

Utmaningar för den fysiska planeringen

Accelerationen i klimatförändringen medför ett mer akut behov av att säkerställa robusthet i utformningen av vår fysiska miljö. Behovet av regional samordning ökar också, då klimatförändringarnas påverkan inte känner några juridiska gränser. Möjligheter att bevara och återskapa ekosystem och också möjligheter att anpassa vår fysiska miljö till de extremväder som klimatförändringar redan gett upphov till ryms också inom översiktsplanens uppgift.

FÖRHÖJT SÄKERHETSLÄGE OCH INTRÄDE I NATO

Framför allt två händelser kopplade till säkerhetsläget har medfört att hotbilden är mer komplex och att nya aspekter behöver hanteras inom ramen för den långsiktiga strategiska planeringen; Rysslands fullskaliga anfallskrig mot Ukraina, som inleddes 2022, samt Sveriges inträde i försvarsalliansen Nato i mars 2024.

Både det militära och civila försvaret behöver byggas upp utifrån kunskap om nya sårbarheter. Sverige har beslutat att återuppta totalförsvarsplaneringen i syfte att återupprätta ett modernt totalförsvaret för att kunna hantera de hot och utmaningar som följer av det förändrade säkerhetspolitiska läget, vilket framgår i totalförsvarspropositionen 2020/21:30. Mälardalen är ett utpekade militärstrategiskt område, vilket alltså även omfattar Västerås. Däremot är Västerås inte en av de utpekade kommunerna med utvidgad fysisk påverkan i form av till exempel anspråk på mark och byggnader. Nationellt pågår en utredning, genom Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), om att även transmissionsnätet för el och tillhörande stationer ska ingå Totalförsvarets riksintresse.

Utmaningar för den fysiska planeringen

Vår utmaning kopplat till det förändrade säkerhetsläget är säkerställandet av mark- och vattenanvändningens robusthet och hållbarhet även i kris, samt den fysiska miljös möjligheter till att bidra till invånarnas hälsa och säkerhet. Här finns synergimöjligheter med behovet av klimatanpassning. Till exempel kan det

innebära att bevara mark för lokal livsmedelsförsörjning och värna och säkra vägnät och infrastruktur som klarar krislägen, utrymning av staden och framkomst för specialfordon eller att ge förutsättningar för att klara av att bibehålla energiförsörjningen i en krissituation. Försvarsmakten lyfter också vikten av människors tillgång till kultur- och fritidsaktiviteter även i tider av kris, något som i högsta grad påverkar den fysiska planeringen. [MM6]

Korrekt hantering av risker för påtaglig skada på riksintressen/et för totalförsvaret och dess påverkansområden är också en del av den fysiska planeringen vid prövning och tillsyn.

COVID 19-PANDEMIN

I december 2019 rapporterades de första fallen av covid-19 i Kina men pandemin utvecklades inte fullt ut förrän våren 2020. Den varade i olika omfattning fram till maj 2023, då WHO bedömde att covid-19 inte längre uppfyller villkoren för att betraktas som ett internationellt hot mot människors hälsa (PHEIC).

Förutom konsekvenserna för människors fysiska och psykiska hälsa så medförde pandemin i Sverige en stärkt digitalisering, med till exempel möjligheter för fler att arbeta hemifrån, men också en till viss del försvagad urbanisering. Den medförde en nedgång i hållbart resande med kollektivtrafik men också en ökad användning av lokala natur- och friluftsområden och ökat intresse för semesterande i Sverige samt ett minskat flygresande. Enligt Folkhälsomyndigheten har covid-19-pandemin och samhällets smittskyddsåtgärder förändrat förutsättningarna för folkhälsan och folkhälsoarbetet i Sverige och globalt.

Efter pandemin finns ett ökat intresse i samhället för att bo i mer avgränsade bostadsområden i storstadsnära landsbygd, samt för omvandling av fritidsboende till permanentboende. Teknikutvecklingen gör också att det blir enklare att arbeta och bo på landsbygden och påverkar behovet av kontorslokaler.

Utmaningar för den fysiska planeringen

Översiktsplanen måste sätta förutsättningarna för ett effektivt nyttjande av mark och vattenområden, av befintlig infrastruktur och skapa möjligheter till väl fungerande samhällsservice. Det ökade intresset och möjligheterna att arbeta och bo på landsbygden medför ett växande behov av att säkerställa tillräckligt med bostadsnära natur- och rekreationsområden. En viktig utmaning att hantera i den fysiska planeringen är också att motverka socioekonomisk och rumslig segregation i de nya miljöer som byggs och vid kompletteringar i den redan byggda miljön.

FRAMTIDSTRO OCH KONJUNKTURNEDGÅNG

Energikris, pandemi och krig i Europa har bidragit till en konjunktturnedgång i Sverige och skapat osäkerhet och otrygghet i samhället. Oron och otryggheten har sin grund i råvarubrist, militära konflikter och energi- och klimatkrisen.

Utmaningar för den fysiska planeringen

Översiktsplaneringen behöver omfamna en inkluderande planering som ser till alla människors rättigheter och behov. De sociala hållbarhetsaspekterna är tvärsektoriella och innefattas i merparten av översiktsplanens delar. Det är

avgörande att den fysiska planeringen beaktar barnperspektivet, jämställdhet, folkhälsa, integration, mänskliga rättigheter och delaktighet.

Relevanta regionala och nationella mål, planer och strategier

Efter antagandet av översiktsplanen 2017 har nationella och regionala mål, planer och strategier tillkommit som har bäring på översiktsplaneringen. Urvalet bygger på det underlag som Länsstyrelsen har bistått med. En beskrivning av vad de nationella och regionala målen, planerna och strategierna omfattar, kan läsas i bilaga 4. Här listas de endast i punktform.

- Västmanlands länstransportplan 2022 - 2033
- Vattenmyndighetens förvaltningsplan
- Regional utvecklingsstrategi, RUS 2030 (2020)
- Klimatstrategi
- Nationell plan för transportinfrastrukturen 2022 – 2033
- Strategi för en hållbar vindkraftsutbyggnad (2021)
- Investeringspaketet NORDSYDs utbyggnad
- Sveriges friluftsmål (2012, uppföljning 2023)
- Sveriges miljömål (beslutade 1999, uppföljning 2023)
- Sveriges klimatmål och klimatpolitiska ramverk (2017)
- Plan för odlingslandskapets biologiska mångfald (2019)
- Livsmedelsstrategi för Sverige (2019)
- Gestaltad livsmiljö (2018)

Kommunala mål, planer och program

Efter att översiktsplanen antagits har det tillkommit och skett förändringar i kommunens underlag och strategiska inriktningar. Följande övergripande styrdokument har tillkommit efter översiktsplanens antagande 2017. En beskrivning av vad de omfattar kan läsas i bilaga 4. Här listas de endast i punktform. Även handlingsplaner har antagits av kommunfullmäktige efter översiktsplanens antagande, men listas inte här.

Antagna

- Program för social hållbarhet (antaget 6 september 2018)
- Program för ekologisk hållbarhet (antaget 4 februari 2021)
- Näringslivsprogram (antaget 7 december 2023)
- Program för Bostadsförsörjningen 2018–2021 (revidering pågår)
- Grönstrukturplan (antagen 9 mars 2023)

Pågående

Arbete pågår med följande styrdokument som också har påverkan på innehållet i ÖP-planförslag:

- Arkitekturprogram
- Kulturmiljöprogram
- Vattenförsörjningsplan

Kontinuerlig översiktsplanering

Digital ÖP

I februari 2023 tog regeringen beslut om en ändring i plan- och byggförordningen. Ändringen ställer krav på att översiktsplaner och regionplaner ska kunna tillgängliggöras och behandlas digitalt. Boverkets ÖP-modell ger vägledning om hur den geografiska planinformationen kan struktureras på ett enhetligt sätt. Modellen består av tre delar med Utvecklingsinriktning, Mark- och vattenanvändning och en del med samlade hänsyn såsom Riksintresse, LIS och andra värden.

Ny översiktsplan

Arbete pågår med en ny översiktsplan. Den tar avstamp från den i Aktualitetsprovningen givna inriktningen, se bilaga 1.

Den nya översiktsplanen ska ge en tydlig vägledning i stadens arbete för en hållbar fysisk samhällsutveckling i kommunen. Den blir på så sätt även till nytta för invånare, civilsamhället, näringsliv och myndigheter och utgör en tydlig avsiktsförklaring för kommunens fysiska utveckling. Den nya översiktsplanen ska också bidra till att uppfylla mål för det strategiska utvecklingsområdet en hållbar stad.

Det kontinuerliga arbetet kopplat till översiktsplanen leder till slutsatser och förslag om det fortsatta genomförandet. Det ska användas i kommunens mål- och budgetarbete och resulterar i förnyade uppdrag och insatser på både kort och lång sikt.

Den nya digitalt tillgängliga översiktsplanen ska bidra till att göra processen för samhällsplanering mer effektiv som ett led i en mer standardiserad samhällsbyggnadsprocess. En digital översiktsplan förenklar processen med en kontinuerlig översiktsplanering och ökar dess användbarhet.

För att kunna uppfylla projektets syfte, ska en ny ÖP antas av kommunfullmäktige som:

- har en planeringshorisont till 2050 med utblick till år 2070
- är tydlig i ställningstaganden om mark- och vattenanvändning på en övergripande nivå
- har en ökad detaljeringsgrad i vissa delar av kommunen
- är användbar för stadens efterföljande planering och markförvärv
- visar grunddragen i mark- och vattenanvändningen i en digital plattform/webbaserat verktyg samt innehåller en textdel som tillsammans med kartor kan arkiveras
- är resultatet av en bred dialogprocess

Arbetet med att ta fram ett planförslag har föregåtts av en serie med temaseminarier. Dessa riktade sig till såväl politiker som till tjänstepersoner. Därefter togs framtidsscenarier fram och faktaunderlag har sammanställts i form

av tematiska arbeten. Tjänsteorganisationen har tillsammans med politiken under processens gång tagit fram Mål för samhällsbyggandet:

Utåtriktat arbete i form av tidiga dialoger med Västeråsare, med näringslivet och särskilda dialoger med unga som fokusgrupp har också genomförts som en del i planarbetet. Baserat på detta förarbete så genomfördes som ett parallellt uppdrag uppgiften att ta fram förslaget till utvecklingsinriktningen för en ny översiktsplan.

Västerås - en kommun med energi - från skärgård till landsbygd via staden

- Ett sammanhållet och nära Västerås
- Ett robust och grönt Västerås
- Ett levande Västerås med stark identitet

Processen att ta fram en ny ÖP bedrivs brett tillsammans med stadens olika förvaltningar och bolag. Arbetet med översiktsplanen är ett unikt tillfälle att blicka framåt och utifrån det breda helhetsperspektivet ta ställning till och skapa förståelse för långsiktiga konsekvenser av de val som görs. Resultatet ska utgöra ett tydligt stöd för efterföljande planering och lägger grunden för en effektiv samhällsbyggnadsprocess. ÖP ska visa på rumsliga lösningar och ge de fysiska förutsättningarna för hållbara sätt att leva. Processen ger möjlighet till strategiska vägval och därmed även möjlighet att göra skillnad.

Genomförandeplan

Ett strategiskt genomförande av översiktsplanen skapar en struktur som omhändertar och vägleder prioriteringarna i den fysiska planeringen. Västerås har för avsikt att, i enlighet med förändringarna i lagstiftningen, öka fokus på genomförandet av översiktsplanen, vilket även stärker den kontinuerliga planeringen. Målet är att kommunens fysiska utveckling ska ske i takt med stadens investeringsekonomi och i takt med behovet av bostäder, samhällsservice, arbetsplatser, infrastruktur, rekreativmiljöer med mera. Ett ökat fokus på en strategisk plan för genomförandet ger också staden möjlighet att säkerställa utbyggnation av teknisk infrastruktur på rätt plats och vid rätt tidpunkt. Planering och byggnation ska därmed ske på ett sätt som långsiktigt bidrar till ökad social och ekologisk hållbarhet och som bidrar till en god samhällsekonomi. För att kunna genomföra översiktsplanens viljeinriktning behöver beslut avseende framtida utveckling, byggnation och bevarandeåtgärder kontinuerligt följa översiktsplanens strategier, riktlinjer och den geografiska utbyggnadsinriktningen. Genomförandet av översiktsplanen delas in i olika steg och planeras både utifrån ett kortare och ett längre tidsperspektiv.

Bedömning

Aktualitetsprövningens slutsatser gäller fortfarande och redovisas i sin helhet i bilaga 1. Behovet av att arbeta med Västerås robusthet har stärkts ytterligare utifrån de samhällsförändringar som skett sedan aktualitetsprövningen godkändes.

Nya och ändrade planeringsförutsättningar omhändertas i det påbörjade arbetet med en ny översiktsplan.

Arbetsprocess och organisation

Hur har arbetet gått till?

Planeringsstrategin tar utgångspunkt i den aktualitetsprövning av översiktsplanen som genomfördes under 2020 på uppdrag från Kommunstyrelsen. Denna genomfördes i bred samverkan med andra förvaltningar och bolag i Västerås stads koncern samt Region Västmanland.

Framtagandet av planeringsstrategin har utförts av tjänstepersoner på Strategiska enheten på Stadsbyggnadsförvaltningen med stöd av beställare från Stadsledningskontoret. Planeringsstrategins innehåll har under arbetets gång stämts av med projektledningen för översiktsplanen och PUG Samhällsbyggnad.

Arbetet med planeringsstrategin har i första hand bedrivits av en del av ÖP kärngrupp med representanter från Strategiska enheten på Stadsbyggnadsförvaltningen och från Samhällsbyggnadsenheten på Stadsledningskontoret.
Kärngrupp: Barbro Sollén Wilcox, Marie Malmström, Camilla Goliath och Pernilla Sjöblom Lindström.

Referensgrupp har varit Processutvecklingsgrupp (PUG) Samhällsbyggnad liksom resterande medlemmar i ÖP kärngrupp vilka har läst materialet och lämnat synpunkter.

Processledningsgrupp (PLG) Samhällsbyggnad är styrgrupp för arbetet med Planeringsstrategin.

Bilagor

Bilaga 1. *AKTUALITETSPRÖVNING - Västerås översiktsplan 2026 med utblick mot 2050 Slutsatser från aktualitetsprövningen samt förslag på inriktning av Västerås stads översiktsplanering.* (2020-03-03) SBF, Västerås stad. Dnr: KS2019/01303

Bilaga 2. *Länsstyrelsens underlag inför Västerås kommuns beslut om planeringsstrategi* (2022-08-23), Länsstyrelsen i Västmanlands län. Lst dnr: 401-2891-2022

Bilaga 3. *Sammanfattande redogörelse av Västerås översiktsplan.* (2019-11-04), Länsstyrelsen i Västmanlands län. Lst dnr: 401-2457-19

Bilaga 4. *Nationella, regionala och kommunala mål, program m.m.*